

Я. ГОЛОНІЧ

М.ПАЛІНЧАК

В.ХИМИНЕЦЬ

П. МАТІШАК

М.МАЧКІНОВА

та інші

**КОНТИНЕНТАЛЬНІ  
І РЕГІОНАЛЬНІ  
ОБ'ЄДНАННЯ  
ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ  
СПІВПРАЦІ  
ТА УКРАЇНА**



**МОНОГРАФІЯ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Державний вищий навчальний заклад**  
**УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет міжнародних економічних відносин**

**Я. Голоніч, М.Палінчак, В.Химинець,**  
**П. Матішак, М.Мачкінова та ін.**

**КОНТИНЕНТАЛЬНІ І**  
**РЕГІОНАЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ**  
**ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ**  
**СПІВПРАЦІ ТА УКРАЇНА**

**Монографія**

**Ужгород – 2018**



УДК 339.012.24+339.56 (477)  
К – 65

*Рекомендовано до друку Вченою Радою  
ДВНЗ «Ужгородський Національний Університет»  
(протокол № 14 від 21 листопада 2017 р.)*

**Континентальні і регіональні об'єднання політико-економічної співпраці та Україна: Монографія / Я. Голоніч, М.Палінчак, В.Химинець, П. Матішак, М.Мачкінова та ін. – Ужгород: РІК-У, 2018. – 172 с. – [Серія «Кафедральна бібліотека . Міжнародні економічні відносини». Випуск 7]**

ISBN 978-617-7404-61-2

У монографії в логічній послідовності: «теоретичні основи – практика – власні оцінки – дискусійні питання» розглянуто актуальні проблеми взаємодії та співпраці України з європейським співтовариством та іншими континентальними і регіональними об'єднаннями політико-економічної співпраці у їх політико-правовому, зовнішньоекономічному, міграційному та інноваційно-інвестиційному вимірах. Для студентів спеціальностей економіки та державного управління вищих начальних закладів, аспірантів, викладачів, усіх зацікавлених проблемними питаннями світогосподарської та європейської інтеграції.

#### **Рецензенти:**

*Дацій О. І., доктор економічних наук, професор,  
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи  
Міжнародної академії управління персоналом (МАУП), м. Київ*

*Двигун А. О., доктор економічних наук, професор,  
завідувач відділом регіональної політики  
Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ*

*Пересоляк В. Ю., доктор філософії, кандидат наук з державного управління,  
доцент, завідувач кафедри землевпорядкування географічного факультету  
Ужгородського національного університету, м. Ужгород*

ISBN 978-617-7404-61-2

© Я. Голоніч, М.Палінчак, В.Химинець,  
П. Матішак, М. Мачкінова та ін., 2018  
© Видавництво ТОВ «РІК-У», 2018

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE**  
**State Higher Education Institution**  
**UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY**  
**International Economic Relations Faculty**

**J. Holonič, M. Palinchak, V. Khiminets,  
P. Matyšák, M. Mačkinová and others**

**CONTINENTAL AND  
REGIONAL UNIONS FOR POLITICAL  
AND ECONOMIC COOPERATION  
AND UKRAINE**

**Monograph**

**Uzhgorod – 2018**



UDK 339.012.24+ 339.56 (477)  
K – 65

*Recommended for publication by the Academic Council  
of the State University «Uzhgorod National University»  
(Protocol No14 from November 21, 2017)*

**Continental and Regional Unions for Political and Economic Cooperation and Ukraine** : Monograph / J. Holonič, M.Palinchak, V. Khiminets, P. Matyšák, M. Mačkinová and others. – Uzhgorod: RIK-U, 2018. - 172 p.- [Series "Cathedral Library. International Economic Relations". Issue 7.]

ISBN 978-617-7404-61-2

The monograph presents the actual problems of interaction and cooperation between Ukraine and the European Community and other continental and regional unions for political and economic cooperation with the accent on political, legal, foreign economic, migration, investment and innovative dimensions in the logical sequence "theoretical bases – practice – own estimations – discussion issues". For students of economics and public administration specialities of higher education institutions, postgraduate students, lecturers and all interested in the issues of world economic and European integration.

**Reviewers:**

**Datsiy O. I.**, *Doctor of Economics, Professor, Head, Department on Finance, Banking and Insurance, International Academy of Personnel Management (MAUP), Kyiv*

**Dvyhun A. O.**, *Doctor of Economic, Professor, Head, Regional Policy Department, National Institute for Strategic Studies, Kyiv*

**Peresolyak V. Yu.**, *Doctor of Philosophy, Phd in Public Administration, Associate Professor, Head, Land Management Department, Geographical Faculty, Uzhgorod National University, Uzhgorod*

ISBN 978-617-7404-61-2

© J. Holonič, M.Palinchak, V. Khiminets,  
P.Matyšák, M. Mačkinová and others, 2018  
© RIK-U Ltd, 2018

# ЗМІСТ

|  |    |
|--|----|
| <b>Розділ 1. Спільне майбутнє в роз'єднаному світі: механізми формування глобальних та регіональних пріоритетів в умовах кризи глобалізації</b> .....                            | 9  |
| 1.1. Українське питання на Всесвітньому економічному форумі (І. Дір) .....   | 9  |
| 1.2. Зовнішня політика у світлі асиметрій регіональної конкурентоспроможності (М.Палінчак, В.Химинець, Р. Манайло-Приходько).....  | 12 |
| 1.3. Пріоритети політики стимулювання інвестицій в Україні (О. Єгорова, С. Давиденко) .....  | 15 |
| <b>Розділ 2. Європейський Союз як провідне континентальне об'єднання політичної та економічної співпраці, важливий чинник глобального впливу (М. Палінчак, Д. Стеблак)</b> ..... | 21 |
| <b>Розділ 3. Аналіз економічної діяльності нових індустріальних країн та їх роль у світовій економіці (П.Матішак)</b> .....  | 35 |
| 3.1. Загальна характеристика "нових індустріальних країн" .....  | 35 |
| 3.2. Аналіз економічної діяльності «азіатських тигрів» та їх місце у світовій економіці.....   | 40 |
| 3.3. Оцінка економічної моделі Латиноамериканських нових індустріальних країн.....   | 51 |
| 3.4. Особливості економічного розвитку нових індустріальних країн третьої і четвертої хвилі.....   | 59 |
| <b>Розділ 4. Аналіз співробітництва нових індустріальних країн з Україною (В. Химинець)</b> .....  | 67 |
| 4.1. Особливості співробітництва нових індустріальних країн з Україною.....  | 67 |
| 4.2. Перспективні напрями співробітництва України з новими індустріальними країнами .....  | 72 |



|   |            |
|---|------------|
| <b>Розділ 5. Аналіз міжнародного руху робочої сили в умовах лібералізації (М. Мачкінова) .....</b>                            | <b>76</b>  |
| 5.1. Аналіз основних напрямків розвитку міжнародної міграції робочої сили.....  | 76         |
| 5.2. Оцінка лібералізації міграційної політики в країнах ЄС.....  | 84         |
| 5.3. Шляхи вдосконалення міграційної політики ЄС.....   | 93         |
| <br>  |            |
| <b>Розділ 6. Міжнародна освіта та академічна мобільність: сучасний стан, тенденції та перспективи (Я. Голоніч) .....</b>      | <b>103</b> |
| 6.1. Світові тенденції академічної мобільності .....  | 103        |
| 6.2. Перспективи та прогнози розвитку світового освітнього ринку.....   | 108        |
| 6.3. Академічна мобільність в рамках Болонського процесу .....  | 119        |
| <br>  |            |
| <b>Розділ 7. Місце та перспективи України в світових процесах трудової міграції (М. Мачкінова, Я. Голоніч).....</b>           | <b>128</b> |
| 7.1. Сучасний стан міграційних процесів в Україні та причини їх активізації.....  | 128        |
| 7.2. Стан доступу громадян України до ринку праці ЄС.....   | 132        |
| 7.3. Основні напрямки оптимізації національної міграційної політики (на прикладі України).....                                | 137        |
| <br>  |            |
| <b>Розділ 8. Кореляційна залежність грошових трансферів трудових мігрантів та економічного зростання (А.Цімболинець).....</b> | <b>149</b> |
| <br>  |            |
| <b>Заключні положення (Я.Голоніч, М.Палінчак) .....</b>   | <b>154</b> |
| <br>  |            |
| <b>Список використаних джерел.....</b>  | <b>155</b> |

## **РОЗДІЛ 8.**

# **Кореляційна залежність грошових трансферів трудових мігрантів та економічного зростання**

**П**роблематика міграційного капіталу та його використання в національних стратегіях економічного розвитку все активніше досліджується у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. Так, значна увага приділяється вивченню ролі міграційного капіталу як джерела економічного зростання в країнах-реципієнтах. Доведено, що міграційний капітал збільшує національний дохід, дає можливість збалансовувати платіжний баланс, забезпечує зростання особистих заощаджень та інвестицій в країні. Дослідженню зазначених проблем присвячені роботи Р.Д. Романов, Л. Петкова, П.О. Куцик, Т.І. Ромащенко . Разом з тим, залишаються недостатньо вивченими питання ефективної урядової політики інтеграції міграційного капіталу для прискорення економічного зростання, завдання економічної політики України в контексті трансформаційних перетворень глобального економічного простору та загострення зовнішньополітичних викликів.

Потоки приватних грошових переказів для економічного розвитку країн з ринками, що формуються, набувають все більшої значимості, оскільки вирізняються стабільністю надходження порівняно із залученими зовнішніми кредитними ресурсами і припливом приватних інвестицій. У більшості країн, що розвиваються, обсяг міграційного капіталу є значно вищим за офіційні програми допомоги в цілях розвитку [168, С.28].

У наукових джерелах зміст поняття міграційного капіталу найчастіше визначається з урахуванням джерел утворення, форми, змісту, характеру, особливостей руху та призначення грошових переказів. Останні є не просто отриманою за кордоном заробітною платою, а частиною заощадженого доходу, призначеного для розвитку їх домогосподарств шляхом інвестиційних вкладень. Відтак, грошові перекази виконують пряму та мультиплікаційну капіталоутворюючу функцію, забезпечуючи сталий соціально-економічний розвиток у країнах-реципієнтах. Грошові



перекази мігрантів, на відміну від інших інвестиційних ресурсів, найменшою мірою залежать від кризових процесів і мають чітко виражену антициклічну природу формування і функціонування.

Останнім часом міграційний капітал відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку України. Із розвитком міграційних процесів, лібералізацією умов транскордонного переміщення робочої сили та її працевлаштуванням за кордоном обсяги міграційного капіталу істотно зростають. Дослідження Міжнародної організації з міграції, Світового банку, МВФ, ОЕСР доводять, що міграційний капітал дає змогу забезпечити кращі умови життєдіяльності рідних і близьких мігрантів на батьківщині, а також використовується багатьма країнами-реципієнтами для загальнодержавного, регіонального та місцевого розвитку [169, С.183].

Масштабна трудова міграція приводить до позитивних наслідків розвитку економіки України. Роль міграційного капіталу як джерела фінансування процесів економічного зростання є доволі вагомою. Ринкову перспективу потенційні трудові мігранти усвідомлюють краще за інших громадян. Вони в 1,5 рази частіше, порівняно з іншими громадянами, схвалюють створення сприятливих умов для підприємництва в Україні. Але, ознайомившись за кордоном з практикою ведення бізнесу, наші співвітчизники переконуються, що займатися цією справою в нашій країні – справа ризикована. Тому зароблені за кордоном гроші витрачаються на будівництво житла, на освіту дітей, предмети широкого вжитку але тільки не на відкриття власної справи. Однак гроші закінчуються: потрібно знову їхати за кордон. Регулярні поїздки на роботу в Європу стають для багатьох українців способом і змістом життя. Природно з'являється бажання натуралізуватися в «країні прийому» і припинити своє митарство. За приблизними підрахунками, безповоротні втрати в потік трудової міграції для України становлять від 20 до 30 %. У Закарпатті вже є села, чиє населення майже повністю виїхало за кордон [170, С.11].

Постійне зростання обсягів приватних переказів в Україну в останні півтора десятиліття сприяло зміні структури витрат домогосподарств коли менша частина спрямовувалась на харчування, житло, більша – на освіту, лікування, відпочинок, придбання товарів тривалого користування. В цілому, такі процеси сприяють підтримці та покращенню якості людського потенціалу, що відповідає загальносвітовим тенденціям. Згідно з дослідженнями в багатьох країнах світу, зростання переказів сприяє розвитку освітнього рівня молоді, скороченню дитячої смертності. Одночасно зростання кількості закладів вищої освіти в Україні період незалежності не супроводжувалось адекватним підвищенням якості людського капіталу, не привело до суттєвого підвищення продуктивності суспільної праці, випереджального економічного зростання. Більше того, в останні роки нагромаджувались структурні диспропорції



на ринку праці, значна частина випускників із вищою освітою змушена працювати не за фахом. Іншим напрямом використання грошових переказів із-за кордону упродовж зазначеного періоду було інвестування на ринку нерухомості, що, серед багатьох позитивних ефектів, призвело до суттєвого «перегріву» ринку, посилення попиту на кредитні ресурси. За умов стрімкого погіршення загальноекономічної, макрофінансової ситуації в Україні в 2013 – 2014 рр., зростаючої валютної нестабільності, посилення обмежень щодо валютообмінних операцій у контексті державної економічної політики такий варіант подальшого використання грошових переказів видається мінімально імовірним [171].

Грошові перекази трудомих мігрантів айже в 1,7 раза перевищили обсяг дотацій місцевим бюджетам з Державного бюджету. Отже, адресна підтримка мігрантами своїх домогосподарств є значною, а у депресивних регіонах України міграційний капітал може не лише доповнювати, а й замішувати бюджетні кошти і державну підтримку суспільного розвитку. Обсяги міграційного капіталу таюож майже дорівнюють бюджету Пенсійного фонду України. Така ситуація позитивно впливає на життєдіяльність населення пенсійного віку, рідні яких працюють за кордоном. Мігранти допомагають державі забезпечити кращі умови пенсіонерам, надсилаючи їм додаткові фінансові ресурси. Крім того, мігранти забезпечують домогосподарства і матеріально. Вартість речей, придбаних для них, іноді більша за пенсійні виплати.

Важливою сферою впливу міграційного капіталу є банківська система. Значення грошових переказів для банківської системи України і вплив на неї є беззаперечними. Співвідношення міграційного капіталу до основних її показників є досить вагомим. Банківські структури в середньому видавали фізичним особам 200 млрд. грн. кредитів в рік, що дорівнює обсягам міграційного капіталу. Крім того, міграційний капітал становить 25% усіх кредитів, виданих банками для економіки країни. Роль міграційного капіталу у розвитку кредитного ринку досить вагома. З одного боку, міграційний капітал сприяє розширенню кредитування громадян та приватних підприємців. З іншого боку, у випадку обмеженості кредитних та оборотних ресурсів грошові перекази залишаються єдиним джерелом розвитку підприємницької діяльності багатьох домогосподарств. Тому перекази мігрантів стають невід'ємною частиною стратегій домогосподарств. Це таюож підтверджується і порівнянням обсягів міграційного капіталу з фінансовими показниками домогосподарств України. На відміну від інших приватних іноземних інвестиційних ресурсів, грошові перекази мігранти направляють адресно домогосподарствам своїх рідних і близьких, допомагаючи їм забезпечити кращі умови життєдіяльності. Співвідношення міграційного капіталу до доходів і видатків домогосподарств становить значну частину [172, С.384].



Фахівці Європейського фонду професійного навчання (ETF) провели дослідження щодо напрямів використання переказів на батьківщині. Результати показали, що основна частина коштів витрачається на поточне споживання (харчування, одяг, комунальні послуги, лікування). Разом із тим існують суттєві відмінності у витратах переказів між мігрантами (які повернулись) і їхніми домогосподарствами (сім'ями). Мігранти є більш заощадливими і на споживчі витрати використовують майже на 20% менше коштів, ніж це роблять їхні домогосподарства.

Проблема перетворення міграційного капіталу в реальний інвестиційний ресурс економіки не була вирішена в Україні ні в період економічного зростання, ні в період посткризового відновлення.

Між тим, зарубіжний досвід ефективного залучення міграційного капіталу для національного економічного розвитку визначає пріоритети: удосконалення механізму здійснення грошових переказів, в т. ч. за рахунок посилення офіційних каналів, стимулювання зростання їх обсягів, заохочення до продуктивного використання, спрямування переказів на інтереси розвитку [173].

Визначити реальні перспективи залучення міграційного капіталу для економічного розвитку України сьогодні доволі складно, з огляду на прискорення кризових явищ, втрату значної частки економічного потенціалу, обумовлену порушенням територіальної цілісності держави. Разом з тим, першочерговими заходами державної політики мають стати очікувані якісні зміни в національній економічній системі, технологічні структурні трансформації, незворотні зрушення в якості умов ведення бізнесу в Україні. З огляду на необхідність поєднання антикризових заходів короткострокового впливу зі стратегічними завданнями національного економічного прориву, варто враховувати довгостроковий характер заходів залучення міграційного капіталу. На позитивний результат залучення приватних переказів як джерела економічного зростання можна очікувати у разі поєднання численних заходів.

Одним із ключових напрямів державної політики щодо регулювання трудових міграцій повинно бути стимулювання інвестування з зароблених мігрантами коштів в економіку України та забезпечення зворотності міграцій. Для цього необхідними є розроблення і впровадження спеціальної програми адаптації трудових мігрантів до українського суспільства, яке змінюється за період їх відсутності, стрижнем його має бути стимулювання самозайнятості та мікропідприємництва для осіб, які повертаються після трудової діяльності за кордоном, мінімізації оподаткування переказів; розширення каналів та форм приватних переказів; заохочення використання міграційного капіталу в сферах, що забезпечують продукування ВВП, через систему пільгового оподаткування; використання механізмів державно-приватного партнерства тощо.. У



цій програмі варто, зокрема, передбачити пільгові умови оподаткування протягом стартового періоду, дозвіл на безмитне ввезення засобів виробництва громадянами України з-за кордону, сприяння підвищення кваліфікації та перекваліфікації, надання юридичної та консультаційної допомоги. Ця програма має бути доповнена місцевими програмами розвитку малого бізнесу, створення нових робочих місць, зокрема і за рахунок коштів, зароблених українськими громадянами за кордоном (на сьогодні ефективність залучення «міграційних» коштів в економіку України, зокрема в малий бізнес, є вкрай низькою). Причому для запровадження таких програм реально (за відповідного спрямування зусиль урядових структур України) отримати підтримку від країн-реципієнтів вітчизняної робочої сили, які в умовах кризи, вочевидь, будуть зацікавлені в поверненні українських заробітчан на батьківщину [174, С.7].

Соціально-економічну роль грошових переказів для їх реципієнтів важко переоцінити, оскільки вони не лише забезпечують фінансування домогосподарств, але здатні стати джерелом економічного ростання країн еміграції. Важливо, що грошові перекази мають часто антициклічну дію, що обумовлено інтенсивністю міграційних потоків, специфікою трансфертної поведінки мігрантів, урядовою політикою. Масштаби приватних переказів із-за кордону в багатьох країнах досягають рекордних 20-50 % ВВП, що визначає потенційну можливість прискорення національного економічного зростання.

Щодо України, то значення міграційного капіталу для суспільного розвитку – очевидне і беззаперечне. Дослідження показали, що грошові перекази становлять значне співвідношення до ВВП та інших ключових показників, відіграють роль додаткового генератора суспільного розвитку і суттєво впливають на зростання основних сфер економіки. Перекази є суттєвим додатковим доходом для населення, служать важливим джерелом надходження валюти і могли б суттєво збільшити золотовалютні резерви України. Грошові перекази трудових мігрантів є стабільними і не створюють боргів для країни. Вони надходять у ті сфери економіки, де важко забезпечити стандарти для інвестування прямих іноземних інвестицій та кредитів банків, позитивно впливають на платіжний баланс і є джерелом надходження валюти в країну.

З огляду на сказане мова має йти не про сприяння трудовій еміграції з метою отримання в майбутньому грошових переказів, а про створення в країнах походження гідних умов життя, які б дали змогу ендогенним трудовим ресурсам працювати на користь національної економіки та суспільства.